Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 1988–1989

19 637 Vluchtelingenbeleid

Nr. 57

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 28 september 1988

Op 9 april 1987 aanvaardde uw Kamer een motie van het lid Wiebenga, waarin de regering wordt verzocht de Kamer ten minste tweemaal per jaar te informeren over de ontwikkelingen rond de verschillende aspecten van het vluchtelingenbeleid en haar beleidsconclusies daaromtrent. Voorts werd een motie van de leden Melkert en Van Traa aanvaard, waarin werd verzocht de Kamer in kennis te stellen van ambtsberichten, die ondergetekende opstelt ten behoeve van asielprocedures.

Ik heb de eer u, mede namens mijn ambtgenoten van Binnenlandse Zaken, Financiën, Onderwijs en Wetenschappen, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Ontwikkelingssamenwerking en de Staatssecretaris van Justitie, de tweede van hogergenoemde rapportages toe te zenden, die de periode tot 1 juli 1988 bestrijkt. Daarbij zijn ter vertrouwelijke kennisneming kopieën gevoegd van de ambtsberichten van algemene aard, die ik ten behoeve van asielprocedures in de onderhavige periode aan de Staatssecretaris van Justitie zond.[1]

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H. van den Broek

[1] Nedergelegd op de bibliotheek, ter vertrouwelijke inzage voor de leden.

1. Inleiding

Tijdens de behandeling van de Tweede Kamer op 9 april 1987 over het Vluchtelingenbeleid heeft het lid Wiebenga een motie voorgesteld, waarin hij de regering verzocht de Kamer tenminste tweemaal per jaar te informeren over de ontwikkelingen rond de verschillende aspecten van het Vluchtelingenbeleid en haar beleidsconclusies daaromtrent. Deze motie heeft de Tweede Kamer aanvaard.

De Kamer is sinds 9 april 1987 enige malen geïnformeerd over afzonderlijke aspecten van het Vluchtelingenbeleid. De onderhavige notitie geeft een overzicht over de periode van 1 december 1987 tot 1 juli 1988. De volgende rapportageperioden zullen in de toekomst steeds 6 maanden beslaan en lopen van 1 januari tot 1 juli en van 1 juli tot 1 januari, zonder dat opnieuw in alle details van de voortgang wordt getreden. Voor de goede orde zij vermeld dat als bijlagen bij deze notitie ter vertrouwelijke kennisneming de ambtsberichten van een meer algemeen karakter zijn gevoegd, die gedurende eerdergenoemde periode door het Ministerie van Buitenlandse Zaken zijn uitgebracht. Hiermede wordt uitvoering gegeven aan de motie van de leden Melkert en Van Traa, die de Tweede Kamer eveneens op 9 april 1987 aanvaardde.

2. Internationale vluchtelingensituatie

In de onderhavige periode heeft de wereldvluchtelingensituatie een bewogen beeld vertoond. Tegenover het uitzicht op verbeteringen in sommige situaties stonden verslechteringen in andere. In numeriek opzicht is de situatie wereldwijd nagenoeg stabiel gebleven.

De potentieel belangrijkste ontwikkeling was de ondertekening, op 14 april 1988, van de akkoorden over Afganistan waarin onder meer melding wordt gemaakt van de terugkeer van Afgaanse vluchtelingen en van de rol van UNHCR daarbij. Een daadwerkelijke terugkeer van deze vluchtelingen zou betekenen dat voor ongeveer een derde deel van de vluchtelingen in de wereld de beste van de denkbare oplossingen zijn gevonden. UNHCR heeft inmiddels een blauwdruk voor een gefaseerde vrijwillige repatriëring van Afgaanse vluchtelingen opgesteld. Het zal echter duidelijk zijn dat een dergelijk programma niet los gezien kan worden van de internationale samenwerking, waaronder ook die met niet-gouvernementele organisaties, die zal worden geboden bij de reconstructie van Afganistan op de langere termijn. Met het oog op dit laatste heeft de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties de voormalige Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen, Sadruddin Aga Khan, benoemd tot Coördinator voor Humanitaire en Economische Hulp voor Afganistan. UNHCR zal nauw met hem samenwerken.

De Secretaris-Generaal heeft in dit verband een eerste verzoek om financiële steun doen uitgaan. Nederland heeft hierop f 5 mln. ter beschikking gesteld voor de voorbereidingsaktiviteiten. Overigens is een gecoördineerde repatriëring van Afgaanse vluchtelingen nog niet op gang gekomen. De ontwikkelingen ter zake hebben voortdurend de aandacht in het kader van de EPS, en van het Westers overleg te Genève.

De zich verder normaliserende situatie in Suriname was voor de Staatssecretaris van Justitie aanleiding om, mede namens de Minister van Buitenlandse Zaken, aan te kondigen dat met ingang van 22 februari 1988, het reguliere vreemdelingenbeleid ten aanzien van Surinaamse onderdanen in toenemende mate zal worden toegepast. Een ambtsbericht over Suriname ten behoeve van de beoordeling van asielverzoeken werd tijdens de verslagperiode door het Ministerie van Buitenlandse Zaken in voorbereiding genomen en op 22 juli 1988 naar de Staatssecretaris van Justitie gestuurd. Alhoewel dit ambtsbericht buiten de verslag-

periode tot stand kwam, is toch een copie als bijlage bij deze halfjaarlijkse rapportage bijgevoegd.

UNHCR's programma voor de vrijwillige terugkeer naar Sri Lanka van Tamils uit India werd in de onderhavige periode uitgebouwd. UNHCR-medewerkers begeleiden terugkerende Tamils bij de tocht van Rameswaran (India) tot in de betrokken Srilankaanse havens. Veldkantoren werden geopend in Mannar, Jaffna en Trincomalee teneinde toe te zien op een veilige terugkeer van betrokkenen en op de verlening van materiële bijstand. Per medio juni 1988 keerden in totaal 31 493 Tamils uit India terug naar Sri Lanka, van wie 12 000 op eigen gelegenheid.

Ook de kwestie van terugkeer naar Sri Lanka van Tamilasielzoekers uit Westerse landen werd in UNHCR-kader besproken. De Srilankaanse autoriteiten zijn hierbij thans betrokken. Uit dit overleg bleek dat faciliteiten kunnen worden opgezet voor de opvang van die Tamils, die uit andere landen dan India, via Colombo, vrijwillig naar Sri Lanka terugkeren. De Staatssecretaris van Justitie beziet thans te zamen met het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de Raad van Kerken de mogelijkheden voor een dergelijke terugkeerregeling, die voorshands een experimenteel karakter zal dragen. Immers voorkomen zal moeten worden dat van een dergelijke regeling een aanzuigende werking uitgaat op Tamils die in andere Westeuropese landen verblijven.

Voorts mag zo'n regeling niet ten koste gaan van de rehabilitatie van die ontheemde Tamils die binnen Sri Lanka zelf een heenkomen hebben gezocht of van die Tamils die naar India zijn gevlucht. Met name zou de indruk van een verdere bevoordeling van Tamils die uit Westerse landen terugkeren boven de andere twee genoemde categorieën moeten worden voorkomen. Voor wat betreft de gedwongen terugzending naar Sri Lanka van Tamils, die niet voor asielverlening in aanmerking komen, diene dat UNHCR, mede gezien de voortgaande verbetering van de situatie op het eiland, daartegen in principe geen bezwaar meer maakt. UNHCR coördineert zijn activiteiten in Sri Lanka met de andere internationale instanties, die betrokken zijn bij het reconstructiewerk op Sri Lanka. Nederland draag f 500 000,- bij aan UNHCR's programma, en f 485 727,– aan projecten van andere instanties.

De vrijwillige repatriëring van vluchtelingen werd in Midden-Amerika en in Zaïre en Soedan onder moeilijke omstandigheden voortgezet. Het akkoord dat recentelijk geboden werd tussen Ethiopië en Somalië biedt uitzicht op een toename van de vrijwillige repatriëring van vluchtelingen uit beide landen. Deze mogelijke verlichting is voor Ethiopië echter maar van tijdelijke aard. Het aantal ontheemden, dat uit Zuid Oost Soedan in Zuid-West Ethiopië aankomt, is sterk groeiend gezien het interne conflict in Zuid Soedan en de droogte.

In Zuid-Oost Azië leidde een sterke toename van het aantal Vietnamese, zg. «boat-people», tot grote bezorgdheid bij de kuststaten rond de Zuid-Chinese Zee. Dit geldt in het bijzonder voor Thailand, dat in januari 1988 maatregelen trof tegen deze toestroom, die naar het voorkomt goed georganiseerd was en waarvan Vietnamese en Cambodjaanse autoriteiten op de hoogte moeten zijn geweest. Onder deze omstandigheden weigerde Thailand hen als vluchteling aan te merken. De door dat land getroffen afweermaatregelen waren evenwel volstrekt onaanvaardbaar vanuit humanitair oogpunt en werden zonder aanziens des persoons getroffen. UNHCR heeft hiertegen bij de Thaise regering stappen ondernomen. Dit leidde in april 1988 tot een «Memorandum of Understanding» tussen Thailand en UNHCR dat een aanvaardbare behandeling van deze mensen verzekert. Eind april 1988 kondigde Maleisië aan het kamp Pulau Bidong over een jaar te sluiten. Ook Hong Kong, dat geconfronteerd werd met een verviervoudiging van het aantal aankomsten van «boat-people» ten opzichte van dezelfde perode in

1987, wijzigde het beleid. De Ministers van Buitenlandse Zaken van de EG en ASEAN-landen verklaarden na hun vergadering te Düsseldorf op 1 mei 1988, onder meer dat de verantwoordelijkheid voor het onderhavige probleem bij Vietnam ligt, dat bij het vinden van een oplossing daarvoor moet samenwerken met UNHCR, de landen in de regio en met de hervestigingslanden. Voorts werd gewezen op het recht van indo-chinese vluchtelingen en «displaced persons» naar hun eigen land terug te keren. In het bijzonder werd gesteld dat Vietnam de terugkeer moet aanvaarden van diegenen, die niet aan de criteria voor de status van vluchteling voldoen, mits bevredigende garanties worden verkregen over hun behandeling na terugkeer. In de tussentijd zullen deze mensen in de regio humaan worden behandeld en zal de hervestiging van diegenen, die vluchteling zijn, worden bevorderd. Tijdens een vergadering in UNHCR-kader te Genève, op 30 juni 1988, zegden Thailand en Hong Kong een humane behandeling van deze mensen toe. De sprekers uit Westerse kring, waaronder Nederland, bevestigden de noodzaak van een dergelijke opstelling. UNHCR stelde de terugkeer van diegenen die niet als vluchteling kunnen worden aangemerkt, met klem bij de Vietnamese autoriteiten te zullen bepleiten. In EPS-kader wordt thans besproken welke stappen de EG-lidstaten bij de Vietnamese autoriteiten zullen nemen ter zake van de terugkeer van deze mensen. Voor wat betreft de vluchtelingen zal Nederland voortgaan, in overleg met UNHCR, een aandeel te nemen in de lastenverdeling door een aantal van hen op te nemen onder het quotum.

De problematiek van de Mozambicaanse vluchtelingen in Zuidelijk Afrika, in het bijzonder in Malawi, vormt het ernstigste nieuwe vluchtelingenprobleem in de wereld. In de eerste vijf maanden van 1988 liep het aantal in Malawi op van 400 000 tot ruim 500 000, terwijl er in de overige aan Mozambique grenzende landen nog eens 600 000 vluchtelingen zijn. Voorlopig lijkt er aan deze vluchtelingenstroom geen eind te zijn gekomen. Het grootste probleem voor de opvangende landen is de draagkracht, die vaak minimaal is. Ruimhartige internationale steun is dan ook zeker vereist. Nederland heeft ook deelgenomen aan de «Conference on the Plight of Refugees, Returnees and Displaced Persons in Southern Africa», die in augustus te Oslo werd gehouden.

Eveneens in Oslo vonden van 18 tot en met 20 mei 1988 informele consultaties plaats tussen twaalf westerse landen en UNHCR. Deze bijeenkomst volgde op eerdere consultaties te Stockholm, Den Haag en Gerzensee. Het informele, niet bindende karakter van de bijeenkomst verzekerde een open gedachtenwisseling tussen de deelnemers. De regering constateert een verbetering in het samenwerkingsklimaat tussen westerse regeringen en UNHCR. De indruk bestaat dat Hoge Commissaris Hocké in toenemende mate begrip heeft voor de aard van de problemen waarmee deze regeringen worden geconfronteerd en waardering heeft voor hun vastberadenheid hiervoor humane oplossingen te vinden.

Uit de discussie in Oslo bleek dat het aantal asielzoekers in vijf van de deelnemende landen toeneemt, in vier landen afneemt en in drie landen vrij stabiel is. In de Bondsrepubliek is sprake van een toename tot, naar verwachting, 100 000 asielzoekers in 1988. Ook Oostenrijk wordt met een sterke toename geconfronteerd. In beide landen bestaat de toename met name uit asielverzoeken van Polen en, in Oostenrijk, van Hongaren.

Tijdens de consultaties werd voorts de voortgang geëvalueerd van de UNHCR-werkgroepen inzake Iraniërs en Tamils, die werden ingesteld na de consultaties van april 1986 in Den Haag. Geconstateerd werd dat in beide gevallen een aanpak van specifieke problemen in werkgroepverband succesvol was geweest. Dit sloot ook goed aan op een meer algemene discussie over mogelijke coördinatie tussen staten en UNHCR van het beleid in al zijn aspecten (waaronder materiële hulp en herves-

tiging) op mondiaal, regionaal en nationaal niveau, teneinde meer orde te brengen in het verschaffen van duurzame oplossingen aan vluchtelingen. In dit verband werd ook gesproken over het tegengaan van ongecoördineerde vluchtelingenstromen tussen asiel-landen. De Noorse voorzitter had zowel voor als na afloop van de consultaties een gesprek met een delegatie van de «European Consultation on Refugees and Exiles» dat een sterke belangstelling voor deze consultaties heeft getoond.

In de kaders van het akkoord van Schengen en de EG werden de werkzaamheden op asielterrein voortgezet. De goede voortgang in Schengen-kader had een stimulerende invloed op de discussie in de Ad-Hoc Groep Immigratie van de EG-lidstaten. In laatstgenoemd kader kost het bereiken van overeenstemming evenwel merkbaar grotere moeite. Dit geldt nog in sterkere mate voor de werkzaamheden in het kader van de Raad van Europa.

3. Financiële bijdragen

In de periode van 1 december 1987 tot 1 juli 1988 droeg Nederland in totaal f 13 714 787,- bij aan de internationale hulp ten behoeve van vluchtelingen. Dit bedrag staat los van de jaarlijkse reguliere bijdrage van f 13 mln. aan UNHCR's begroting en die van f 5 mln. aan de begroting van UNRWA.

Eerstgenoemd bedrag kan als volgt worden onderverdeeld:

Latijns-Amerika	2 141 029,-
Afrika	
- directie hulp aan vluchtelingen	941 773,-
- hulp gericht aan integratie in asielland	-
- hulp bij vrijwillige repatriëring en reïntegratie in land van oorsprong	-
totaal	941 773,-
West en Zuidwest Azië	
- directe hulp aan vluchtelingen	1 360 000,-
- hulp gericht op integratie in asielland	-
- hulp bij vrijwillige repatriëring en reïntegratie in land van oorsprong	-
totaal	1 360 000,-
Azië en Oceanië	
- directe hulp aan vluchtelingen	-
- hulp gericht op integratie in asielland	112 985,-
- hulp bij vrijwillige repatriëring en reïntegratie in land van oorsprong	159 000,-
totaal	271 985,-
wereldwijd	
- totaal directe hulp aan vluchtelingen	2 301 773,-
- totaal hulp gericht op integratie in asielland	112 985,-
- totaal hulp bij vrijwillige repatriëring en reïntegratie in land van oorsprong	159 000,-
totaal	2 573 758,-
- algemene bijdragen t.b.v. vluchtelingen	11 141 029,-
totaal	13 714 787,-

Van dit totaalbedrag betrof f 9 000 000,- bijzondere bijdragen aan UNHCR en f 4 714 787,- bijdragen via non-gouvernementale organisaties.

4. Quotumbeleid

Quotum 1987

a. Groepsgewijs op te nemen vluchtelingen.

Alle beschikbare 400 plaatsen zijn in 1987 vervuld.

Personen van de navolgende nationaliteiten zijn in Nederland aangekomen:

- 173 Vietnamezen
- 115 Iraniërs

– 107 Cambodjanen
– 5 familieleden van twee «emergency cases» wier nationaliteit om sub c genoemde redenen vertrouwelijk blijft.

b. Gehandicapte vluchtelingen (circa 20 gehandicapten + 60 familieleden).
Onder dit subquotum zijn in 1987 17 gehandicapten opgenomen en 61 familieleden. Het betreft in het totaal 48 Vietnamezen en 30 Iraniërs.
c. Enkelingen in noodsituaties (20 personen; eventuele familieleden vallen onder a).
Alle beschikbare plaatsen zijn in 1987 vervuld. Het betrof 14 Iraniërs en 6 personen van afzonderlijke nationaliteiten die, teneinde geen onnodige aandacht op deze personen te vestigen, niet openbaar worden gemaakt.

Quotum 1988

a. Groepsgewijs op te nemen vluchtelingen (400).
Van de beschikbare 400 plaatsen zijn er tot 1 juli 1988 298 vervuld. Van deze 298 zijn inmiddels 212 vluchtelingen in Nederland gearriveerd; de overige 86 zijn binnenkort te verwachten. Het betreft personen van de navolgende nationaliteiten:
– 133 Iraniërs
– 124 Vietnamezen
– 41 Cambodjanen.

De resterende plaatsen zijn gereserveerd voor de opname van Iraniërs uit Pakistan en voor de opname van personen met nauwe familiebanden in Nederland.
b. Gehandicapte vluchtelingen (circa 20 gehandicapten + 60 familieleden).
De stand van zaken is dat tot 1 juli 1988 onder dit subquotum 16 gehandicapten zijn uitgenodigd met in het totaal 40 familieleden. Het betreft met name Vietnamese en Cambodjaanse vluchtelingen.
c. Enkelingen in noodsituaties (20).
Van dit subquotum zijn thans 11 plaatsen vervuld. Het betreft met name Iraniërs.

De invulling van de sub a en b genoemde quota is gerealiseerd door middel van door het Ministerie van Buitenlandse Zaken georganiseerde missies, waaraan werd deelgenomen door vertegenwoordigers van de Ministeries van BZ, Justitie en WVC en enkele malen door een arts van het Centrum Gezondheidszorg Vluchtelingen. In de verslagperiode zijn missies uitgevoerd naar Turkije (tweemaal), Thailand, Hong Kong/ Maleisië, terwijl een missie naar Pakistan wordt voorbereid.

5. Vietnamese schipbreukelingen en gezinshereniging

– Nederland neemt boven het aantal in het kader van de quotumregeling op te nemen vluchtelingen met maximaal 100 hervestigingsplaatsen deel in UNHCR's zg. RASRO-regeling (Rescue at Sea Resettlement Offers) ten behoeve van Vietnamese schipbreukelingen. De periode van deelname is een jaar en loopt telkenmale van 1 mei tot en met 30 april. Gedurende de periode van 1 mei 1987 tot en met 30 april 1988 zijn 18 Vietnamezen op basis van deze regeling naar Nederland gekomen. Vanaf 1 mei 1988 zijn nog eens 18 Vietnamezen onder deze regeling naar Nederland gekomen.
– Met behulp van UNHCR's «Orderly Departure Programme» kunnen Vietnamezen zich in het kader van gezinshereniging rechtstreeks vanuit Vietnam bij hun gezinsleden in Nederland voegen. In 1987 kregen 34

Vietnamezen toestemming om naar Nederland te vertrekken. In 1988 kregen tot 1 juli 1988 35 personen toestemming om te vertrekken, waarvan er inmiddels 26 in Nederland zijn gearriveerd. Aan overige gezinsherenigingen zijn in 1987 39 personen in Nederland gearriveerd en in 1988 tot 1 juli 16 personen.

6. Individuele asielzoekers

Op verzoeken wordt thans in het algemeen zeer snel beslist. Dit is mede mogelijk omdat de asielzoekers enige tijd in een asielzoekercentrum verblijven alvorens naar huisvesting in een ROA-gemeente te worden doorgeleid. De interviews met de asielzoekers kunnen nu veelal in de asielzoekerscentra worden gehouden, waardoor een efficiënte inzet van de beperkte menskracht mogelijk is.

In de asielzoekerscentra zijn ook beslissingsambtenaren geplaatst, die daar het merendeel van de beslissingen in de eerste aanleg nemen. De beschikking wordt daar aan de asielzoeker uitgereikt.

Het aantal asielverzoeken was sinds de vorige rapportageperiode als volgt:

dec. 1987	860
totaal 1987	13 460
januari 1988	552
februari	469
maart	548
april	391
mei	411
juni	622

Totaal 1e helft 1988: 2993

Naar nationaliteiten ingedeeld overzicht 1e helft 1988:

Nationaliteit	jan 88	feb 88	mrt 88	apr 88	mei 88	jun 88	totaal
Afghanistan	3	3	2	6		4	18
Algerije	6	1	2		2		11
Angola	10	7	2	5	4	8	36
Bangla Desh	25	11	27	22	8	18	121
Bulgarije		2	2			2	6
Chili	4	1	9	3	2	4	23
Egypte		3	2	4	3	4	16
Ethiopië	27	59	52	38	41	57	274
Gambia	1			3	1	2	7
Ghana	72	46	85	79	62	93	437
Hongarije	4	10	5	2	7	11	39
India	35	26	23	17	30	75	206
Irak	5	5	4	3	5	17	39
Iran	44	48	44	40	26	36	238
Israel	2	1	2		4	3	12
Ivoorkust	2	2	2	4			10
Joegoslavië	2	2	3	9	6	3	25
Jordanië	1	1	11		1		14
Libanon	16	11	28	3	12	17	87
Liberia	1			1	2	4	8
Lybië	3	1	2				6
Mali		1	1		1	3	6
Marokko	4	4	4	2	3	3	20
Nigeria	12	9	12	3	11	10	57
Oeganda	3		1	2	1	2	9
Pakistan	15	13	13	10	12	4	77
Polen	43	25	18	9	23	21	139
Roemenië	7	7	4	6	5	13	42
Sierra Leone	1	1	1	1		2	6
Somalië	4	5	9	6	5	13	42
Sri Lanka	53	35	56	40	41	40	265
Staatloos	5	3		1	2		11
Suriname	46	30	16	3	10	42	147
Syrië	8	9	22	9	2	12	62
Togo	4	3	2	2	3	5	19
Tsjaad	2	2		1	1		6
Tjecho-Slowakije	1				2	5	8
Tunesië	2	1	1		2		6
Turkije chr	8					3	11
Turkije pol	30	35	36	23	18	24	166
Zaïre	27	30	28	20	30	36	171
Zuid-Afrika	7	5	9	3	1	7	32
Rest							58
totaal	552	469	548	391	411	622	2993
mannen	476	414	478	362	381	555	2666
vrouwen	76	55	70	29	30	67	327
kinderen	31	13	24	30	22	39	159
zaken	521	456	454	361	389	583	2764

In het eerste halfjaar zijn 4528 verzoeken om asiel behandeld:

toegelaten als vluchteling individueel:	174
toegelaten als asielgerechtigde:	194
vergunning tot verblijf:	233
afgewezen:	3927

1150 asielzoekers hebben hun verzoek ingetrokken of zijn vertrokken zonder de beslissing op hun verzoek af te wachten.

Vanaf 1945 tot en met 1987 is in Nederland aan 42 570 personen asiel verleend door toelating als vluchteling dan wel als asielgerechtigde.

Het onderscheid tussen de toelating als vluchteling of als asielgerechtigde wordt sinds 29 februari niet meer gemaakt. De Staatssecretaris van Justitie heeft de Tweede Kamer bij brief van 27 mei 1988 (II, 77 88, 19 637, nr. 54) hierover geïnformeerd.

Sinds 29 februari jl. geldt alleen de toelating als vluchteling als bedoeld in artikel 15 van de Vreemdelingenwet. Over het algemeen wordt deze ontwikkelng als een verduidelijking en vereenvoudiging van het asielrecht ervaren. In het licht van de situatie in naburige Europese landen kan ook van een aansluiting op de in die landen gevestigde praktijk met betrekking tot de toelating als vluchteling worden gesproken.

Verwijdering van afgewezen asielzoekers

Asielzoekers wier verzoek om asiel is afgewezen, krijgen, voorzover zij reeds in Nederland verblijven, tegelijk met de uitreiking van de afwijzende beschikking de aanzegging dat zij het land moeten verlaten. Asielzoekers die nog op de luchthaven Schiphol verblijven, krijgen in dergelijke gevallen geen toegang tot Nederland en zullen vanaf de luchthaven naar een ander land moeten vertrekken waar hun toegang is gewaarborgd. In de meeste gevallen is dit het land waar zij hun vliegreis naar Nederland hebben aangevangen. In sommige gevallen krijgen zij toegang tot een ander westers land, bij voorbeeld indien daar reeds familieleden wonen.

Ingevolge artikel 24 van de Vreemdelingenwet wordt in het algemeen aan afgewezen asielzoekers een redelijke termijn gegund om Nederland zelfstandig te verlaten. Als bewijs dat de afgewezen asielzoeker Nederland heeft verlaten, dient hij bij zijn vertrek aan de grens een kaart af te geven die aan de vreemdelingendienst wordt opgestuurd. Deze verplichting wordt door de vreemdelingen nauwelijks nagekomen. Gelet hierop zijn over het vrijwillige vertrek uit Nederland van afgewezen asielzoekers geen betrouwbare cijfers te geven. Indien de vreemdelingendienst geen bericht ontvangt dat de asielzoeker het land heeft verlaten, wordt door de vreemdelingendienst een adresonderzoek gedaan. Dat is niet altijd een eenvoudige zaak, omdat veelal blijkt, met name in de grote steden. dat in zeer veel gevallen onjuiste adressen zijn opgegeven of adreswijzigingen door de betrokken asielzoekers niet zijn gemeld. Is de vreemdelingendienst door het onderzoek tot de overtuiging gekomen dat de afgewezen asielzoeker het land heeft verlaten, dan wordt dit aan het Ministerie van Justitie gemeld. In andere gevallen wordt de afgewezen asielzoeker opgenomen in het opsporingsregister. Indien hij vervolgens wordt aangetroffen, wordt hij met de sterke arm uit ons land verwijderd.

Afgewezen asielzoekers die geen kans zien het land zelfstandig te verlaten, bijvoorbeeld omdat zij niet over reisdocumenten of geld voor een ticket beschikken, kunnen een beroep doen op de vreemdelingendienst die vervolgens een zogenaamde afreisregeling kan treffen en indien nodig kan bemiddelen bij het verkrijgen van een reisdocument.

Het wettelijk stelsel voorziet dus in het geven van een redelijke termijn aan de afgewezen asielzoeker om zelfstandig ons land te verlaten. Slechts in duidelijk malafide gevallen, en dat zijn er gelukkig maar weinig, voorziet de Vreemdelingenwet in het afzien van het gunnen van een redelijke termijn aan de asielzoeker, wiens verzoek om verblijf is afgewezen. In deze gevallen wordt onmiddellijk na uitreiking van de afwijzende beschikking tot gedwongen vertrek overgegaan. Overigens wordt ook deze vreemdeling in de gelegenheid gesteld om de afwijzende beslissing op zijn asielverzoek door de rechter in kort geding te laten toetsen.

Het is onwenselijk dat vreemdelingen, wier asielverzoek is afgewezen, ons land niet verlaten. Allerlei maatschappelijke misstanden kunnen hieruit voortvloeien. Zoals boven uiteengezet, krijgen de meeste afgewezen asielzoekers de mogelijkheid om op eigen gelegenheid ons land te verlaten. Helaas komt het ook voor dat afgewezen asielzoekers weigeren ons land op eigen gelegenheid te verlaten en onderduiken in de illegaliteit. Vreemdelingen die zich in strijd met de vreemdelingenwet-

geving aan elke vorm van toezicht onttrekken, zullen, wanneer zij worden aangetroffen, met de sterke arm uit ons land moeten worden verwijderd. Indien deze verwijdering enige tijd op zich moet laten wachten omdat reis- en/of identiteitspapieren van de autoriteiten van het land van herkomst moeten worden verkregen en/of omdat op de uitslag van een kort geding-procedure moet worden gewacht, zullen zij in vreemdelingenbewaring worden gesteld. Ten behoeve van deze bewaring is per 1 maart jl. extra celcapaciteit ter beschikking gekomen.

Rechtsbijstand

Met ingang van 1 juli 1988 beschikken de bureaus voor rechtshulp over aanvullende middelen om meerdere malen per week spreekuren in de onderscheiden asielzoekerscentra te kunnen organiseren. Over de voorwaarden waaronder de rechtsbijstand in asielzaken in de centra verleend gaat worden, vindt nog overleg plaats met de betrokken organisaties, waaronder de Nederlandse Orde van Advocaten. De organisaties hebben onder meer een stelsel voorgesteld waarbij binnenkort nog slechts advocaten met aantoonbare kennis van het asielrecht aan de rechtsbijstand op dit terrein zullen deelnemen. Het stelsel zal niet alleen de kwaliteit van de rechtshulp bevorderen maar ook moeten bijdragen aan een doelmatiger vorm van rechtsbescherming. De asielzoeker zal zoveel mogelijk in de gelegenheid worden gesteld om vóór het gehoor door de contactambtenaar van het Ministerie van Justitie rechtshulp in te roepen. Bij het gehoor kan de asielzoeker zich desgewenst door een (rechts)hulpverlener laten bijstaan.

7. Opvang

A. *Opvang- en welzijnsbeleid vluchtelingen*

a. *Centrale opvang*

In de verslagperiode zijn vijf groepen uitgenodigde vluchtelingen opgevangen. Dit betrof een groep Iraniërs uit Pakistan (nog ten laste van het quotum van 1987) en vervolgens achtereenvolgens een groep Iraniërs uit Turkije, een groep Vietnamezen uit Thailand, een groep Cambodjanen uit Thailand en een tweede groep Iraniërs uit Turkije, allen ten laste van het quotum 1988. Tevens werd interdepartementaal de overkomst van twee groepen Vietnamezen voorbereid. Deze groepen zullen in de zomer van 1988 aankomen.

Naast deze groepen vluchtelingen zijn de eerder in dit verslag genoemde «emergency-cases», gehandicapte vluchtelingen, bootvluchtelingen en personen in het kader van gezinsherenigingen opgevangen.

De gemiddelde verblijfsduur van alle bovengenoemde vluchtelingen in het centrale opvangcentrum was 2,7 maanden. In het centrale opvangcentrum volgen de vluchtelingen een intensief taal- en introductieprogramma. Voor de ontwikkeling en uitvoering van dit programma wordt aan de Stichting Projecten Opvang Vluchtelingen (POV) jaarlijks subsidie verleend. Het lesprogramma wordt voortdurend bijgewerkt en zoveel mogelijk toegesneden op de omvang van de groepen en de individuele capaciteiten van de vluchtelingen.

Ter ondersteuning van bepaalde thema's bij de introductielessen worden audiovisuele hulpmiddelen ontwikkeld. Enkele hiervan zijn in de verslagperiode gereedgekomen. Van het talenpracticum dat begin 1988 door de Stichting POV in gebruik is genomen, wordt door een wisselend aantal vluchtelingen gebruik gemaakt.

In vergelijking met de voorgaande periode was het aantal vluchtelingen, dat vanwege medische, psychische of andere oorzaken intensievere individuele begeleiding nodig had, relatief groot.

b. *De opvang in gemeenten*

In de verslagperiode werd een aantal gemeenten aangemerkt als kerngemeente. In december 1987 en januari 1988 werden groepen Iraniërs in respectievelijk Zoetermeer en Groningen gehuisvest. Een tweede groep Iraniërs werd in Zwolle gehuisvest. Smallingerland huisvestte een groep Vietnamezen en tenslotte verhuisde twee groepen Cambodjanen vanuit het centrale opvangcentrum naar respectievelijk Deventer en Oss.

Met ingang van 1 januari 1988 zijn de rijksbijdragen, waarmee gemeenten in staat gesteld worden een opvang- en introductieprogramma te realiseren, als stimuleringsuitkeringen ondergebracht in de Welzijnswet.

Zoals ook in de vorige rapportage reeds gemeld werd, was voor de huisvesting van groepen in een aantal gemeenten extra inspanning van en overleg tussen het Ministerie van WVC en gemeentebesturen noodzakelijk in verband met het dalende aantal nieuwbouwwoningen. Grotere groepen vluchtelingen kunnen wat minder vaak dan vroeger tegelijk in één gemeente worden gehuisvest. Verder levert de huisvesting van alleenstaande vluchtelingen meer problemen op dan voorheen.

In de verslagperiode is een groot aantal gemeenten benaderd om de mogelijkheden te bezien om in de periode tot en met 1990 groepen vluchtelingen op te vangen. De in dit kader gemaakte principeafspraken hebben het voordeel dat zij meer zekerheid geven dat het ook in de toekomst mogelijk blijft om vluchtelingen binnen 3 maanden in de gemeente te huisvesten, terwijl gemeenten zich eerder op de opvang van groepen vluchtelingen kunnen voorbereiden. Hierbij vindt een afstemming plaats tussen enerzijds het beroep dat op gemeenten wordt gedaan voor de huisvesting en opvang van vluchtelingen en anderszijds het aantal plaatsen dat wordt gevraagd in het kader van de Regeling Opvang Asielzoekers.

Begin 1988 is de, in opdracht van het Ministerie van WVC vervaardigde, video-documentaire «Thuis in Nederland» gereedgekomen. Deze documentaire geeft een schets van de wijze waarop vluchtelingen door het Rijk en gemeenten worden opgevangen en het proces waarlangs de inburgering van vluchtelingen gestalte krijgt. Deze documentaire wordt aan huisvesting verschaffende gemeenten ter beschikking gesteld ten behoeve van de voorlichting aan degenen, die vrijwillig en beroepshalve betrokken zijn bij de opvang van vluchtelingen. In het kader van deze voorlichting is ook de brochure «Cambodjanen in Nederland» herdrukt en is van de brochure «Vietnamezen in Nederland» een herziene versie uitgegeven. De brochure «Iraniërs in Nederland» kwam reeds begin 1987 beschikbaar.

c. *Zelforganisaties*

Naast de in de Nota Vluchtelingenbeleid en in de vorige rapportage reeds genoemde landelijke organisaties van vluchtelingen is onlangs ook aan de Vereniging Iraanse Vluchtelingen in Nederland (VIVN) subsidie verleend voor de uitvoering van landelijke activiteiten. Bij een aantal van deze zelforganisaties ontwikkelen zich geleidelijk zelfstandige vrouwen- en jongerenafdelingen. Aan enkele daarvan zijn in de verslagperiode beperkte aanvullende subsidies verstrekt.

B. *Opvangbeleid asielzoekers*

In de periode van 1 november 1987 tot 1 juli 1988 meldden zich voor opvang in het kader van Regeling Opvang Asielzoekers (de ROA) respectievelijk de volgende aantallen asielzoekers:

– november	1987:	437
– december	1987:	612
– januari	1988:	478
– februari	1988:	418
– maart	1988:	393
– april	1988:	283
– mei	1988:	311
– juni	1988:	384

Uit deze cijfers blijkt dat het aantal asielzoekers dat een beroep doet op de ROA thans overeenkomt met het verwachte aantal, zoals genoemd in de brief SBI-U-479, dd. 1 april 1987, van de Minister van WVC aan de Voorzitter van de Tweede Kamer (19 637, nr. 7). In deze brief werd de ROA geïntroduceerd.

Bij de inwerkingtreding van de ROA (1 november 1987) was er een beperkt aantal plaatsen in asielzoekerscentra (AZC's) beschikbaar. Sinds juni 1988 is de opvangcapaciteit van de AZC's 1000 plaatsen. Na de opening van het asielzoekerscentrum te Alkmaar (Casa Arosa) zal dat aantal op 1000 plaatsen gehandhaafd blijven en wordt het aantal opvangplaatsen per AZC teruggebracht. Het gebouw Huize Bethanië in de gemeente Rijsbergen is nog niet gebruiksklaar. De plannen daartoe zijn wel in voorbereiding maar de feitelijke ingebruikneming blijft vooralsnog achterwege. Het bovenstaande betekent een goede spreiding van de AZC's over het land en een kleiner aantal asielzoekers per centrum waardoor meer privacy mogelijk is. Bovendien kan hierdoor op eenvoudige wijze worden ingespeeld op een eventuele plotselinge toename van het aantal asielzoekers.

Asielzoekerscentrum	Huidige capaciteit	Nieuwe capaciteit
Goes	275	200
Luttelgeest	275	200
Spaubeek	175	150
Slagharen	175	150
Stevensbeek	100	100
Alkmaar	–	200
Rijsbergen	–	–
Totaal	1 000	1 000

Een steeds groter aantal gemeenten werkt mee aan de ROA. Van de 714 gemeenten hebben 87 gemeenten hun medewerking nog niet kunnen toezeggen. Van de overige 617 gemeenten houden 95 gemeenten hun toezegging in beraad omdat een aantal praktische zaken nog moet worden geregeld. In de gemeenten zijn 6000 asielzoekers gehuisvest. Voor het jaar 1988 hebben de gemeenten in het totaal 6642 opvangplaatsen toegezegd. Wanneer de gemeenten er in slagen al deze plaatsen daadwerkelijk in te lichten, komen tot 31 december 1988 nog circa 650 plaatsen beschikbaar.

Voor het jaar 1989 hebben de gemeenten toegezegd nog eens 4300 opvangplaatsen te zullen inrichten. Daarmee zal het totaal aan gemeentelijke opvangplaatsen eind 1990 circa 11000 zijn. Ervan uitgaand dat de lengte van de asielprocedure in doorsnee 2 jaar is, zullen er, uitgaand van de huidige gemiddelde maandelijkse aanmelding van asielzoekers ongeveer 12500 opvangplaatsen nodig zijn op 31 december 1989. Hoewel na deze datum het effect van de afwikkeling van de asielprocedure merkbaar zal worden, blijven de inspanningen erop gericht de gemeenten te bewegen inderdaad opvangplaatsen in te richten.

Op 1 november 1987 verbleven in de gemeenten 4500 asielzoekers, die na 15 april 1987 in ons land waren aangekomen. Om te voorkomen, dat bij de daadwerkelijke uitvoering van de ROA onmiddellijk een tekort aan opvangplaatsen zou optreden, verzocht de Minister van WVC aan de

gemeenten deze mensen voorlopig te laten wonen op de adressen waar zij op dat moment verbleven. Voor deze categorie asielzoekers zijn met de gemeente speciale contracten afgesloten, welke geen structureel karakter hebben. Deze contracten voorzien erin dat de betreffende asielzoekers vanaf 1 november 1987 daadwerkelijk een ROA-uitkering krijgen. In overleg tussen het Ministerie van WVC en de gemeenten is het aantal speciale contracten sterk gedaald. Dit overleg duurt nog voort. De verwachting is gerechtvaardigd dat deze speciale contracten binnen afzienbare tijd geheel verdwenen zijn. De Minister van WVC heeft bij de voorbereidingen van de ROA toegezegd de werking van de regeling na ongeveer 1 jaar te zullen evalueren. Deze evaluatie wordt uitgevoerd door een onafhankelijk bureau en zal naar verwachting eind 1988 gereed zijn.

C. *Medische opvang en begeleiding van vluchtelingen en asielzoekers*

Inleiding

Bij het ingaan van de ROA vond bij het Centrum Gezondheidszorg Vluchtelingen (CGV) een reorganisatie plaats. Dit was noodzakelijk, aangezien zowel de werkzaamheden als het aantal medewerkers van het CGV sterk was uitgebreid. Deze reorganisatie resulteerde onder meer in de instelling van een sectie «opvang» en een sectie «nazorg». De sectie «opvang» bestaat uit artsen, verpleegkundigen en administratief personeel en is belast met de eerste medische opvang van vluchtelingen en asielzoekers. De sectie is verdeeld in centrale opvang en decentrale opvang en wordt gecoördineerd door een arts en een verpleegkundige.

De sectie «nazorg» bestaat uit artsen en nazorgconsulenten (maatschappelijk werkenden) en houdt zich bezig met het bevorderen van de zorg voor en begeleiding van vluchtelingen en asielzoekers. De sectie wordt gecoördineerd door een arts en een maatschappelijk werkende.

Eerste medische opvang

Centrale opvang

De artsen en verpleegkundigen hebben tot taak om door middel van een medisch onderzoek preventieve maatregelen te treffen met betrekking tot eventuele importziekten en gevolgen van geweld. Zij stellen huisartsen en relevante gezondheidszorginstanties op de hoogte van hun bevindingen. Voorts geven zij voorlichting aan de asielzoekers over de organisatie van de Nederlandse gezondheidszorg, over gezondheid en hygiëne in het algemeen, over vaccinaties en besmettelijke ziekten.

Vooral in de beginperiode werden, in verband met de capaciteit van de centra, veel asielzoekers zeer snel (dat wil zeggen na enkele dagen) of soms rechtstreeks uitgeplaatst in gemeenten die ROA-plaatsen aanboden. Daarom was het niet mogeijk alle asielzoekers een medisch onderzoek in de centra aan te bieden. Een deel van hen is alsnog in de gemeenten bezocht door een verpleegkundige en/of arts.

De decentrale opvang van asielzoekers

In de periode van 1 januari tot 1 juli 1988 waren enkele artsen en verpleegkundigen decentraal (in de gemeenten) werkzaam. Zij hebben dezelfde taken als de artsen en verpleegkundigen in de opvangcentra.

Aangezien de asielzoekers verspreid door het hele land worden gehuisvest, is de decentrale medische opvang een zeer bewerkelijke en tijdrovende aangelegenheid. Bovendien verliep, zeker in de beginperiode,

de informatievoorziening omtrent deze groep nog niet optimaal. Daarom was het niet mogelijk alle op zeer korte termijn of rechtstreeks decentraal uitgeplaatste asielzoekers medisch te zien. Een aantal asielzoekers werd thuis bezocht door een verpleegkundige. Diegenen, die de wens daartoe te kennen gaven, werden daarna nog bezocht door een arts.

Uitgenodigde vluchtelingen

Naast de eerste medische opvang voor asielzoekers verricht het CGV al jarenlang de eerste medische opvang voor uitgenodigde vluchtelingen. De medische opvang is voor beide groepen identiek. Onder het quotum van 1987 kwamen 17 gehandicapten en hun gezin naar Nederland. Vrijwel alle gehandicapten waren in de vluchtelingenkampen door een CGV-arts onderzocht. Zij werden in Apeldoorn opgevangen. De behandeling van de handicap vond zoveel mogelijk plaats in de uitplaatsingsgemeente in gezamenlijk overleg tussen de desbetreffende CGV-medewerkers «opvang» en «nazorg» met de reguliere gezondheidszorginstanties. In de eerste helft van 1988 werden reeds 16 gehandicapten en hun gezin uitgenodigd. Dezelfde vorm van begeleiding wordt aan hen gegeven.

Contacten met de reguliere gezondheidszorginstanties

De werkzaamheden in het kader van de eerste medische opvang van het CGV zijn gericht op preventie en kunnen – evenals de nazorg – worden beschouwd als een «voorliggende» voorziening voor de reguliere gezondheidszorg. Voor gezondheidsproblemen op het curatieve vlak wordt de reguliere gezondheidszorg ingeschakeld. Er wordt door het CGV gestreefd naar een zo snel mogelijke overdracht van gegevens naar de lokale instanties. Hiertoe heeft het CGV op uitgebreide schaal contacten gelegd met plaatselijke huisartsen, RIAGG's, BGD's, GGD's, consultatiebureaus voor resp. tuberculosebestrijding en zuigelingen-, kleuters- en kruisverenigingen in de regio's van de asielzoekerscentra.

Medische zorg en begeleiding

Door de spreiding van vluchtelingen en asielzoekers over het hele land, komen meer reguliere hulpverlenende instanties met hen in aanraking en wordt het CGV vaker dan voorheen geconsulteerd over de hulpverlening aan vluchtelingen en asielzoekers. Om in het gehele land op deze toenemende behoefte te kunnen inspelen, zijn bij de reorganisatie van het CGV binnen de sectie «nazorg» 5 nazorg-regioteams gecreëerd, elk bestaande uit een maatschappelijk werker en een arts. De regioteams hebben tot taak in hun regio de zorg te bevorderen voor vluchtelingen en asielzoekers door middel van directe hulpverleningscontacten en door middel van voorlichting, informatie en advisering. De eerste helft van 1988 is besteed aan het organiseren van nieuwe spreekuren en het opzetten van samenwerkingsverbanden met vrijwilligersgroepen, huisartsen, maatschappelijk werkers, gemeenten, RIAGG's en andere voor de hulpverlening relevante personen of organisaties. Het aantal consulten per kwartaal aan vluchtelingen en asielzoekers bedraagt ongeveer 275. Daarnaast wordt gerichte aandacht geschonken aan speciale groepen, zoals bijvoorbeeld gehandicapte vluchtelingen die in het kader van de twenty-or-more regeling naar Nederland komen.

Evenals in de eerste medische opvang wordt er naar gestreefd de cliënt zo snel mogelijk over te dragen aan de reguliere gezondheidszorg. Daarnaast is het CGV in toenemende mate bezig het accent in de werkzaamheden te verleggen naar de indirecte hulpverlening, dat wil zeggen door de reguliere eerste- en tweedelijnsinstellingen met adviezen van de regioteams van het CGV.

D. *Werkgelegenheid*

De 2 vanuit Apeldoorn werkende arbeidsconsulenten kunnen thans de eerste resultaten van hun werk zien. Hun voornaamste werkzaamheden blijven liggen op het gebied van bevordering van de oriëntatie van de vluchtelingen op de arbeidsmarkt. Het opdoen van werkervaring is daarbij van groot belang. Een enkele keer wordt de mogelijkheid bekeken van opleiding voor een kleine groep vluchtelingen. Het streven is erop gericht de werkzaamheden van de arbeidsconsulenten begin 1989 te evalueren. Dan moet bezien worden of het doelmatig is dat zij hun werkzaamheden voortzetten. Bij VluchtelingenWerk (VW) is inmiddels een door het Ministerie van SoZaWe gesubsidieerde functionaris aangesteld die – in samenwerking met de GAB's – arbeidsplaatsen zal proberen te verwerven onder de leden van de VW zelf. Voorts is aan de VW voor maximaal één jaar subsidie verleend om een project uit te voeren gericht op plaatsing van leden van minderheidsgroeperingen. Daarbij zal – met behulp van het VNO – gebruik worden gemaakt van de diensten van oud-managers om zo de entree naar het bedrijfsleven te vergemakkelijken.

E. *Onderwijs*

Basisonderwijs

In het schooljaar 1987/1988 zijn in het basisonderwijs de volgende aantallen kinderen van vluchtelingen binnengekomen:

Vietnamese leerlingen:	31
Cambodjaanse leerlingen:	39
Iraanse leerlingen:	53

Deze leerlingen zijn na de centrale opvang op de Heuvellaanschool in Apeldoorn verspreid over verschillende scholen in de opvanggemeenten.

Zowel aan de school voor de centrale opvang, als aan de scholen in de opvanggemeenten worden extra faciliteiten beschikbaar gesteld. De faciliteitenregeling is ten opzichte van het vorig jaar niet gewijzigd.

Het onderwijs in de eigen taal en cultuur voor kinderen van vluchtelingen is het afgelopen jaar toegenomen. In het schooljaar 1987/1988 is ten behoeve van de volgende aantallen leerlingen onderwijs in de eigen taal en cultuur verzorgd:

Vietnamese leerlingen:	371
Cambodjaanse leerlingen:	22
Iraanse leerlingen:	36
El Salvadoraanse leerlingen:	5

Voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs geldt de volgende regeling:

a. Ten behoeve van leerlingen, die reeds in het onderwijs aanwezig zijn, worden reguliere leraarlessen verstrekt met 1 extra taakeenheid per leerling voor leerlingen die korter dan 4 jaar in Nederland zijn, 0,5 extra taakeenheid voor leerlingen die tussen de 4 en 8 jaar in Nederland zijn, en 0,2 taakeenheid voor leerlingen die hier langer dan 8 jaar zijn.

b. Ten behoeve van tussentijdse instromende CuMi leerlingen wordt bij een tussentijdse instroom van 10 of meer leerlingen per leerling 2,45 eenheid verstrekt (dit omvat zowel de reguliere leraarlessen als extra CuMi-eenheden).

In de kerngemeenten zal voor de toepassing van de regeling ten behoeve van tussentijdse instroom het aantal van 10 leerlingen worden losgelaten. De kinderen van vluchtelingen, die in aanmerking komen voor het voortgezet onderwijs, gaan gedurende hun verblijf in het opvang-

centrum naar de opvangklas voor vluchtelingen, die verbonden is aan het Chr. Lyceum in de gemeente Apeldoorn. Gezien de specifieke situatie aldaar, is een aparte regeling getroffen, die recht doet aan de bijzondere omstandigheden, waarin de school verkeert.